

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Χρύσα Καλτσώνη

Κοινωνιολόγος του εγκλήματος - Σύμβουλος Διαχείρισης Επιθετικότητας-

Πολλοί γονείς παραπονιούνται καθημερινά ότι τα παιδιά τους έχουν επιθετική στάση απέναντί τους και υποστηρίζουν ότι αυτά είναι αντιδραστικά, ανυπάκουα, ότι τους φέρνουν αντίρρηση, ότι φωνάζουν και ότι πολλές φορές τα ίδια τα παιδιά έχουν την τάση να χτυπήσουν τους γονείς τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να εξεταστεί και να βρεθεί η αιτία η οποία "κρύβεται" πίσω από αυτή την συμπεριφορά. Η συναισθηματική ανάπτυξη ενός παιδιού είναι αποτέλεσμα τόσο των κληρονομικών όσο και των περιβαλλοντικών συνθηκών που υπάρχουν στις οικογένειες και στις οποίες μεγάλωσε και βίωσε ένα παιδί. Μέσα από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχει αποδειχθεί ότι από τη στιγμή που γεννιέται ένα παιδί, ενεργοποιούνται θετικές ή αρνητικές συναισθηματικές περιοχές μέσα από εγγενείς μηχανισμούς έκφρασης συναισθημάτων, με σκοπό το παιδί να προσπαθεί να επικοινωνήσει με το περιβάλλον.

Σημαντικός παράγοντας της διαμόρφωσης της προσωπικότητας του ανθρώπου είναι η κληρονομικότητα και συγκεκριμένα το DNA της οικογένειας. Κάθε άνθρωπος μέσα του κρύβει μια προδιάθεση κάποιας μορφής ψυχικής διαταραχής, είτε αυτό ονομάζεται άγχος, είτε κατάθλιψη κ.λ.π. Βέβαια, για να αναπτυχθεί οποιαδήποτε μορφή διαταραχής, μεγάλο ρόλο έχει η διαπαιδαγώγηση που λαμβάνει ένα παιδί από το οικογενειακό αλλά και από το σχολικό περιβάλλον. Στο πίσω μέρος του εγκεφάλου, πάνω από το εγκεφαλικό στέλεχος, υπάρχει η αμυγδαλή. Η αμυγδαλή είναι η περιοχή του εγκεφάλου, η οποία λειτουργεί ως κυτταρική μνήμη. Δηλαδή, όλες οι σημαντικές και έντονες στιγμές της παιδικής ηλικίας, όπως κακοποίηση, φόβοι, ατυχήματα και άλλα, αποθηκεύονται σε αυτή την περιοχή, με αποτέλεσμα, μεγαλώνοντας ο άνθρωπος, "κουβαλάει" στο ασυνείδητο του όλες τις συναισθηματικές του εμπειρίες.

Στην περίπτωση της επιθετικότητας, μπορούμε να παρατηρήσουμε τις παρακάτω εκδοχές:

Μια σημαντική εκδοχή όπου το παιδί είναι επιθετικό απέναντι στους γονείς του είναι η κακομεταχείριση και η παραμέληση. Το παιδί κάθε μέρα στο σχολείο βιώνει προκλήσεις. Συναναστρέφεται καθημερινά με συνομηλίκους τους. Αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες, μοιράζεται συναισθηματικές ανάγκες, ανταλλάσσει απόψεις και σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό αναζητά την αποδοχή, είτε από τους συνομηλίκους του είτε από τους δασκάλους του. Επιστρέφοντας στο σπίτι, το παιδί έχει ανάγκη να μοιραστεί τα νέα της ημέρας του με τους γονείς του. Θα ήθελε να εκφράσει το άγχος του και τις ανησυχίες που το απασχολούν και να συζητήσει μαζί τους κάτι που δυστυχώς τις περισσότερες φορές δεν είναι εφικτό, διότι οι γονείς λόγω της πίεσης που δέχονται από τον εργασιακό χώρο αλλά και από διάφορες άλλες προσωπικές προκλήσεις της καθημερινότητας δεν μπορούν να διαθέσουν τον απαραίτητο χρόνο που απαιτείται και τείνουν να ξεσπούν τα νεύρα τους πάνω στο παιδί. Η εκτόνωση του άγχους των γονέων συμβαίνει με διάφορους τρόπους όπως το να κακοποιούν το παιδί τους, σηκώνοντας χέρι πάνω του, ή να το βάζουν τιμωρία

χωρίς ιδιαίτερο λόγο, ή να το παραμελούν και να το μειώνουν λεκτικά κάνοντας έτσι το παιδί να αισθάνεται ενοχές, ντροπή αγωνία και συχνά κατάθλιψη. Όλα αυτά έχουν επίπτωση πάνω στον ψυχολογικό κόσμο του παιδιού με αποτέλεσμα το παιδί να εμφανίζει συμπτώματα μη ομαλής συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

2. Δεύτερος λόγος που το παιδί εμφανίζει επιθετική συμπεριφορά είναι μια συναισθηματική διαταραχή των γονιών η οποία επηρεάζει τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Μια πολύ συνηθισμένη περίπτωση είναι η καταθλιπτική μητέρα. Το παιδί μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον που αισθάνεται μοναξιά, εγκατάλειψη, θλίψη και απόγνωση. Νιώθει μια ορφάνια που μοιάζει με την ορφάνια που νιώθουν τα παιδιά των ορφανοτροφείων. Είναι γεγονός ότι η συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού επηρεάζεται και από τη σχέση που έχουν οι γονείς μεταξύ τους. Όταν το ζευγάρι έχει προβλήματα στη διαπροσωπική του σχέση, τείνουν να φωνάζουν μέσα στο σπίτι και ιδιαίτερα όταν το παιδί βρίσκεται στον ίδιο χώρο. Πολλές είναι οι περιπτώσεις γονέων που δε δίνουν σημασία στο γεγονός ότι με την ενέργεια τους αυτή το παιδί εκείνη τη στιγμή επηρεάζεται συναισθηματικά και πληγώνεται. Η ένταση δημιουργεί στο παιδί άγχος. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις γονέων που ξεσπούν και εκφράζουν βία στο παιδί με διάφορες μορφές όπως σωματική λεκτική και σε κάποιες άλλες περιπτώσεις σεξουαλική. Αυτού του είδους η συμπεριφορά, οδηγεί το παιδί στο σημείο να εκδηλώσει μια επιθετικότητα στους γονείς του, διότι είναι ένας τρόπος να εκφράσει ότι δεν είναι ευτυχισμένο και χαρούμενο, αλλά επίσης να εκφράσει τη δυσαρέσκεια του για την συμπεριφορά τους αυτή. Στην περίπτωση δε που μεσολαβεί διαζύγιο μεταξύ των γονέων, έχει παρατηρηθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ζευγαριών χωρίζουν με πολύ άσχημο τρόπο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλά παιδιά να αναστατώνονται και να ανησυχούν, καθώς βιώνουν έντονα το άγχος του αποχωρισμού από τον ένα γονιό μιας και αλλάζει απότομα η μέχρι τότε ζωή του. Δυσκολία παρουσιάζεται συχνά εξαιτίας της αλλαγής περιβάλλοντος που βιώνουν τα παιδιά γιατί αναγκάζονται να μείνουν με έναν από τους δύο γονείς ή γιατί ο ένας από τους γονείς τα στρέφει “έμμεσα” εναντίον του άλλου γονιού. Τέτοιες διαταραχές στην ιεραρχία του οικογενειακού συστήματος όπου υπάρχει ρήξη της επικοινωνίας μεταξύ των γονέων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αντιθετικές συμμαχίες γονιών – παιδιών θεωρείται ότι μπορεί να συντελούν στην εμφάνιση διαφόρων ψυχικών δυσλειτουργιών.

3. Ένας τρίτος παράγοντας είναι η ψυχοπαθολογία του παιδιού. Το παιδί όταν ψυχικά είναι διαταραγμένο στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορεί να ελέγξει τα συναισθήματά του, παρουσιάζει μεγάλη ευερεθιστότητα, έντονα ξεσπάσματα θυμού, άγχος, απογοήτευση, ενοχή, έλλειψη ενδιαφέροντος για τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων, απομόνωση και κατάθλιψη.

4. Σημαντικό ωστόσο ρόλο σχετικά με την επιθετικότητα παίζει η καθήλωση στο στοματικό στάδιο σύμφωνα με την Φροϋδική θεωρία. Αυτή δέχεται ότι το στοματικό στάδιο είναι το πρώτο στάδιο ανάπτυξης από τη στιγμή της γέννησης μέχρι την ηλικία ενάμιση έτους. Σε αυτό το στάδιο οι ανάγκες του βρέφους, αυτά που αντιλαμβάνεται και οι τρόποι έκφρασης του, επικεντρώνονται πρωταρχικά στην περιοχή του στόματος, των χειλιών, της γλώσσας και άλλων οργάνων που έχουν σχέση με τη στοματική ζώνη. Οι στοματικές αισθήσεις περιλαμβάνουν την πείνα, τη δίψα, τα ευχάριστα απτικά ερεθίσματα που προκαλούνται από τη θηλή του μαστού ή τα υποκατάστατά της, όπως και τις αισθήσεις που έχουν σχέση με

την κατάποση και τον χορτασμό. Καταστάσεις στοματικής έντασης οδηγούν στην αναζήτηση στοματικής ικανοποίησης και απεικονίζονται στην επερχόμενη ηρεμία μετά το θηλασμό ή το τάισμα. Επομένως όταν ένα παιδί, στερηθεί αυτή την ευχαρίστηση, μέσα του δημιουργείται αίσθηση ότι κάτι του λείπει.

Κατά την ενήλικη ζωή παρατηρούνται ίχνη της στοματικής φάσης στο μάσημα της τσίχλας, στο φαγητό, το κάπνισμα και το φιλί. Στο στάδιο αυτό παρουσιάζεται η μεγαλύτερη εξάρτηση, το παιδί είναι παθητικό και δεκτικό. Η καθήλωση σε αυτό το στάδιο κάνει το άτομο να αναπτύσσει ναρκισσιστικά χαρακτηριστικά, να ενδιαφέρεται μόνο για τον εαυτό του και να μην αποδέχεται τον άλλο ως ξεχωριστή οντότητα. Οι άλλοι αναγνωρίζονται μόνο ως προς το τι μπορούν να δώσουν. Υπάρχουν υπερβολικές απαιτήσεις και που εκφράζονται άλλοτε σεμνά και άλλοτε ικετευτικά ή επιθετικά. Οι εξαρτήσεις(υπερβολικό φαγητό, κάπνισμα, αλκοολισμός, ναρκωτικά), η φλυαρία, η απληστία και η αυξημένη επιθετικότητα προς τους άλλους ή και προς τον ίδιο τον εαυτό σχετίζονται σύμφωνα με την Φρουϊδική θεωρία με την στοματική καθήλωση.

5. Υπάρχει ανάγκη για καθοδήγηση των παιδιών και για ύπαρξη ορίων.

Τα παιδιά χρειάζονται καθοδήγηση και κατευθυντήριες γραμμές από τους γονείς τους για τη σωστή διαπαιδαγώγηση τους. Η επικοινωνία και τα σωστά όρια ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας είναι οι πιο βασικοί παράγοντες για ένα ήρεμο και ευχάριστο οικογενειακό περιβάλλον. Η ένταση και η έλλειψη ορίων μέσα στην οικογένεια επηρεάζουν αρνητικά την συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό έχει επίπτωση στην μετέπειτα προσωπική του αλλά και κοινωνική του εξέλιξη.

Για να επιτευχθεί αυτό είναι πολύ σημαντικό οι γονείς, αρχικά, να συμπεριφέρονται μπροστά στο παιδί με όμορφο τρόπο μεταξύ τους. Ακόμα και αν σε μια συζήτηση υπάρχει διένεξη ανάμεσα στους γονείς, ο ένας δηλαδή συμφωνεί ενώ ο άλλος διαφωνεί για κάποιο θέμα, καλύτερο είναι να συζητηθεί μεταξύ τους κάποια άλλη στιγμή που θα βρίσκονται μόνοι τους και όχι μπροστά στο παιδί, διότι πολλές φορές δημιουργείται νευρική η οποία μεταδίδεται στο παιδί.

Επίσης, τα παιδιά είναι απαραίτητο να μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον όπου θα υπάρχουν κανόνες. Κανόνες ως προς την συμμετοχή τους στο σπίτι όπως είναι η καθαριότητα και η φροντίδα του προσωπικού τους χώρου, ο σεβασμός ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας αλλά και η αλληλοβοήθεια. Ένας πολύ καλός τρόπος είναι οι γονείς να αφήνουν σημειώσεις με τις υποχρεώσεις του κάθε μέλους είτε στο υπνοδωμάτιο είτε στην κουζίνα. Βέβαια, σημαντικό είναι οι γονείς να αναγνωρίζουν και να επιβραβεύουν τη σωστή συμπεριφορά του παιδιού και να μη μένουν μόνο στα λάθη ή στην μη τήρηση των κανόνων. Είναι πολύ σημαντικό για ένα παιδί να αισθάνεται ότι οι γονείς του το αναγνωρίζουν και το αποδέχονται. Όταν το παιδί αισθάνεται αποδεκτό από τους γονείς του, νιώθει ασφάλεια και υπάρχει μεγαλύτερη ψυχική σταθερότητα.

Ωστόσο, οι γονείς πρέπει να έχουν υπ' όψιν τους ότι τα παιδιά χρειάζονται χρόνο για να αφομοιώσουν τις καινούργιες πληροφορίες που λαμβάνουν. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να χρειάζεται οι γονείς να υπενθυμίζουν στα παιδιά τους τις υποχρεώσεις τους, μέχρι το παιδί να κατανοήσει πλήρως την πληροφορία που δέχεται.

Στις μέρες μας, υπάρχουν πολλές μέθοδοι μέσα από τις οποίες οι ενήλικες και τα παιδιά (ατομικά και ομαδικά), έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνονται, να ανακαλύπτουν αλλά και να βελτιώνουν τα ασυνείδητα κομμάτια του εαυτού

τους, τα οποία πολλές φορές τους οδηγούν στην εκδήλωση μιας λανθασμένης συμπεριφοράς που διαταράσσει τις οικογενειακές, φιλικές και εργασιακές σχέσεις. Τέτοιες μέθοδοι είναι οι διάφοροι τύποι ψυχοθεραπείας ψυχοδυναμικού ή συμπεριφορικού τύπου, ψυχοθεραπείες που προσεγγίζουν το οικογενειακό σύστημα, θεραπείες μέσω επίδρασης στην βιολογία του νευρικού συστήματος καθώς επίσης και συμπληρωματικές θεραπείες όπως η γνωστική ομοιοπαθητική, ο βιοσυντονισμός, ο βελονισμός και άλλες.